

Constitutioneel Hof als bewaker van de democratie

Studentenreeks- Duitsland en Europa: een nieuw tijdvak?

Achtergrond - 17 juli 2012

Het Constitutioneel Hof in Karlsruhe doet op 12 september uitspraak over de vraag of Duitsland volgens zijn eigen grondwet het Europese begrotingsverdrag en het euronoodfonds ESM mag ratificeren. Het Hof heeft zich in het recente verleden herhaaldelijk over de relatie tussen Duitsland en de Europese Unie uitgesproken, schrijft UvA-student Stefan Kruszel. Met name over de vraag of het wel met de grondwet te rijmen is, als Duitsland meer bevoegdheden afstaat aan de EU.

Het Constitutioneel Hof, het Bundesverfassungsgericht, speelt een belangrijke rol in de Duitse binnenlandse en Europese politiek, omdat het wetgeving die wordt aangenomen door de Duitse regeringen kan blokkeren. Het Bundesverfassungsgericht toetst desgevraagd wetgeving aan de Duitse grondwet en kan bindende uitspraken doen over de legitimiteit van deze wetgeving. Ook nieuwe Europese verdragen kunnen worden getoetst aan de Duitse grondwet. Zo zijn onder andere het Verdrag van Maastricht uit 1992 en het Verdrag van Lissabon uit 2009 aan een toetsing onderworpen, nadat enkele politici en rechtsgeleerden bezwaar tegen deze verdragen gemaakt hadden. Deze bezwaarmakers betwistten de democratische legitimiteit van de EU.

Zetelverdeling Europees Parlement

In de Duitse grondwet speelt het *Demokratieprinzip* een belangrijke rol. Volgens dit principe kan de burger via vrije verkiezingen bepalen wie hen vertegenwoordigt in de Bondsdag en de Bondsraad en daarmee in grote lijnen bepalen wat het te voeren beleid moet zijn. Daarnaast wordt er door de EU ook wetgeving opgesteld die wordt opgelegd aan alle lidstaten, en dus ook aan Duitsland. De volkssoevereiniteit zoals die in de Duitse grondwet is opgenomen, is echter in de EU niet in die mate aanwezig.

Van de zeven instituties in de EU is het Europees Parlement het enige orgaan waarvan de leden rechtstreeks door de Europese burgers via verkiezingen gekozen worden. De verdeling van de verschillende zetels in dit parlement gebeurt grofweg naar inwoneraantal. Deze onderverdeling is niet evenredig. Zo

heeft Duitsland ruim 82 miljoen inwoners. Deze worden door 99 Duitse europarlementariërs vertegenwoordigd, waarmee ze de meeste europarlementariërs leveren van alle lidstaten. Malta heeft daarentegen bijvoorbeeld maar 5 europarlementariërs. Deze vertegenwoordigen echter ook slechts iets meer dan 400 duizend inwoners.

Omgerekend wordt de Maltese burger dus per hoofd van de bevolking veel sterker vertegenwoordigd en kan de Maltese burger dus in deze zin meer invloed uitoefenen binnen het Europees Parlement dan de Duitse burger. En dit terwijl de Duitse burger per hoofd van de bevolking veel meer geld betaalt aan de EU dan de Maltese burger. Daar staat tegenover dat Duitsland als geheel natuurlijk veel machtiger binnen de besluitvorming in de EU is dan Malta. De stem van de Duitse bondskanselier bijvoorbeeld weegt in de Europese Raad veel zwaarder dan die van de Maltese premier. Daarnaast is Duitsland een veel welvarender land dan Malta, en is het derhalve ook niet verbazingwekkend dat de Duitse staat veel meer geld afdraagt aan de EU.

Democratisch gehalte

Desalniettemin zijn veel Duitse burgers bij elk nieuw verdrag van de Europese Unie, waarbij meer van de nationale competenties van de Duitse democratische organen zoals de Bondsdag worden overgeheveld naar de organen van de Europese Unie, op hun hoede omdat ze bang zijn dat hun volkssoevereiniteit, zoals die is vastgelegd in de nationale grondwet, hiermee meer en meer afbrokkelt.

Ondanks deze angst heeft het Bundesverfassungsgericht noch in de uitspraak rondom het Verdrag van Maastricht, noch in de uitspraak rondom het Verdrag van Lissabon, haar macht gebruikt om deze verdragen tegen te houden. Wel heeft het in de uitspraak rondom het Verdrag van Maastricht kritische kanttekeningen geplaatst bij het democratische gehalte van de EU. En in de uitspraak over het Verdrag van Lissabon heeft zij zelfs een uitgebreidere samenwerking tussen de Bondsregering aan de ene kant en de democratische organen in Duitsland, de Bondsdag en de Bondsraad, aan de andere kant geëist als het gaat om Europese aangelegenheden.

Het Bundesverfassungsgericht constateert met andere woorden dat er tot op heden in relatie tot de eigen grondwet nog niets mis is in de EU, maar vindt wel dat er nog veel moet gebeuren op het gebied van democratisering voordat de regering met een gerust hart Duitse bevoegdheden kan overdragen aan de instanties van de EU.

Nederlandse grondwetswijziging

Vooralsnog is het in Nederland verboden om nieuwe wetgeving door rechters te laten toetsen aan de grondwet. Het is daarmee samen met Finland het enige land in de EU waar dit verbod geldt. Femke Halsema van GroenLinks heeft een wetsvoorstel ingediend om deze toetsing aan de grondwet in de toekomst mogelijk te maken. Dit wetsvoorstel is in de vorige kabinetsperiode door zowel de Eerste- als de Tweede Kamer aangenomen.

Aangezien het echter een grondwetswijziging betreft had het voorstel in de huidige kabinetsperiode met een tweederde meerderheid nogmaals aangenomen moeten worden. Dat is niet gebeurd en een constitutioneel hof in Nederland lijkt dan ook nog ver weg.

Stefan Kruszel volgt de master Nieuwste Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Dit artikel is gebaseerd op zijn paper voor het college 'Duitsland en Europa: een nieuw tijdvak?'

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/2944/constitutioneel-hof-als-bewaker-van-de-democratie>